

STRESZCZENIE

Ryzyko sportowe jako okoliczność wyłączająca bezprawność czynu w polskim prawie karnym

Przedmiotem pracy jest analiza pozaustawowego kontratypu ryzyka sportowego jako okoliczności wyłączającej bezprawność czynu.

Asumptem do wyboru tematu pracy był fakt, że coraz częściej dochodzi do wypadków sportowych i powstają różne teorie oraz interpretacje dotyczące wyłączenia bezprawności czynu za naruszenie dóbr prawnych w toku współzawodnictwa sportowego. Brak jest monografii, w których w sposób wyczerpujący omówiono problem kontratypu ryzyka sportowego, a temat ten wymaga pogłębionej analizy i jest atrakcyjny teoretycznie.

Podstawowym celem rozprawy jest ustalenie charakteru prawnego ryzyka sportowego, określenie jej dopuszczalności jako okoliczności wyłączającej bezprawność czynu oraz poddanie gruntownej analizie jego elementów konstytutywnych.

Celem dodatkowym jest porównanie wskazanego kontratypu z innymi koncepcjami w przedmiocie wyłączenia odpowiedzialności karnej za wypadki sportowe oraz określenie, która z wymienionych teorii najlepiej usprawiedliwia wyłączenie odpowiedzialności karnej za naruszenie dóbr prawnych w toku współzawodnictwa sportowego.

Tezą pracy jest założenie, że ryzyko sportowe spełnia ważną rolę społeczną, jednakże brak jego ustawowego określenia stwarza istotne trudności w jego prawidłowym stosowaniu, a w związku z tym konieczne jest jego uregulowanie w kodeksie karnym.

Rozprawa opracowana jest z wykorzystaniem metody prawnego – dogmatycznej, wyrażającej się badaniem regulaminów sportowych, przepisów sportowych oraz statutów polskich związków sportowych zmierzających do ustalenia pewnych powtarzalnych reguł z nich wynikających. Analiza językowo – logiczna teksów ustaw, rozporządzeń i zarządzeń powiązana

jest z badaniem i interpretacją w literatury i orzecznictw dotyczących przedmiotu rozprawy.

W toku prowadzonych rozważań uwzględniono poglądy reprezentowane w doktrynie, które nakreśliły szerokie spektrum problemów i uwidoczniły znaczne rozbieżności w pojmowaniu poszczególnych przesłanek ryzyka sportowego oraz samej oceny zasadności używania tego kontratytu i przydatności innych koncepcji dla uzasadnienie wyłączenia odpowiedzialności karnej za wypadki sportowe.

W zakresie poszczególnych reguł sportowych zastosowano metodę integracyjną, która łączy przedmiot rozprawy z normami obowiązującymi w innych dziedzinach prawa, tj. prawie pracy i prawie administracyjnym, a wykorzystanie metody historycznej pozwoliło zobrazować ewolucję takich pojęć jak: sport, sportowiec, zawodnik, dyscyplina sportowa czy współzawodnictwo sportowe.

Rozważania zostały ujęte w 10 rozdziałach.

Rozdział I jest poświęcony okolicznościom wyłączającym odpowiedzialność karną na gruncie polskiego prawa karnego, wśród których rozróżnia się okoliczności wyłączające społeczną szkodliwość czynu, winę oraz bezprawność czynu. Szczegółowo omówiono znaczenie społecznej szkodliwości czynu oraz wskazano różne jej definicje. Dokonano odróżnienia znikomej społecznej szkodliwości czynu od pozostałych okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną. Rozważono problem winy i wskazano różne stanowiska na temat jej pojmowania. Przedstawiono poglądy uzasadniające winę jako podstawę odpowiedzialności karnej i rozróżniono w tym względzie dwie teorie: normatywną i psychologiczną. Omówiono warunki braku zawinienia i opisano następujące okoliczności wyłączające winę, tj.: 1) niepoczytalność, 2) nieletniość, 3) błąd co do znamion czynu zabronionego, 4) błąd co do okoliczności wyłączającej bezprawność, 5) błąd co do okoliczności wyłączającej winę, 6) błąd co do prawa, 7) stan wyższej konieczności wyłączający winę, 8) rozkaz przełożonego. Przeanalizowano przesłanki bezprawności oraz elementy jej struktury.

W rozdziale II przedstawiono genezę kontratypów w polskim prawie karnym oraz zaprezentowano poglądy doktryny w zakresie ich znaczenia i stosowania. Omówiono znamiona kontratypów jako okoliczności wyłączających bezprawność czynu i zwrócono uwagę na rozbieżności w tym przedmiocie. Przeanalizowano koncepcję negatywnych znamion czynu zabronionego oraz argumenty zwolenników i przeciwników tej teorii. Przedstawiono klasyfikację kontratypów oraz omówiono niektóre ważniejsze kontraty typy ustawowe i pozaustawowe, tj.: obronę konieczną, stan wyższej konieczności, dopuszczalne ryzyko nowatorskie, ryzyko wojskowe, ostateczną potrzebę wojskową, zgodę pokrzywdzonego, zwyczaj, kontratyp sztuki oraz ryzyko sportowe.

Rozdział III przedstawia koncepcje usprawiedliwiające wyłączenie odpowiedzialności karnej za wypadki sportowe. Jako pierwszą zaprezentowano teorię autonomii prawa sportowego przytaczając argumenty przemawiające za wyłączeniem odpowiedzialności karnej sprawców wypadków sportowych na jej podstawie oraz zasygnalizowano stanowisko krytyczne wobec tej teorii. Dokonano wykładni terminu „prawo sportowe” zarówno w szerszym, jak i węższym znaczeniu oraz wyrażono pogląd na temat jej przydatności.

Omówiono koncepcję opartą na legalności pierwotnej zachowań sportowych. Zaprezentowano stanowisko doktryny w przedmiocie jej przyjęcia i odrzucenia. Wskazano popularniejsze teorie, którymi uzasadnia się wyłączenie odpowiedzialności karnej sprawcy za wypadek sportowy w ramach teorii legalności pierwotnej ryzyka sportowego, a wśród nich: teorię braku winy sportowca, tzw. koncepcję prawa zawodowego, interesu społecznego, zwyczaju, zezwolenia państwowego, tzw. teorię celu, teorię Stossa, Kosta, Kardinga, Vollratha, L. Le Rouxa, Schmidta, Klee’go czy Villnowa.

Rozważono zakres stosowania zgody pokrzywdzonego jako okoliczności wyłączającej bezprawność wypadków sportowych. Ponadto określono przesłanki, jakie musi spełniać zgoda oraz zaprezentowano stanowisko doktryny w przedmiocie przydatności tej koncepcji.

Szczegółowo wymieniono przesłanki, jakie powinien spełniać kontratyp ryzyka sportowego. Zaprezentowano także stanowisko, według którego ryzyko sportowe

w ogóle nie stanowi okoliczności wyłączającej bezprawności czynu. Udzielono także odpowiedzi, która z prezentowanych koncepcji najlepiej uzasadnia wyłączenie odpowiedzialności karnej za wypadki sportowe.

Rozdział IV rozpoczęto od rozważań na temat wypadków sportowych. Następnie przeanalizowano ewolucję takich pojęć jak: „sport”, „sportowiec”, „zawodnik” oraz dokonano wykładni tych terminów. Wyjaśniono czym jest współzawodnictwo sportowe oraz jakie czynniki zwiększają ryzyko wystąpienia wypadku sportowego. Stworzono i omówiono kategorie wypadków sportowych ze względu na: podmioty biorące w nim udział, rodzaj skutku, przyczynę oraz ilość osób pokrzywdzonych. Określono kategorie wypadków sportowych mające znaczenie dla wyłączenia odpowiedzialności karnej sprawcy za naruszenie dóbr prawnych w trakcie współzawodnictwa sportowego w kontekście ryzyka sportowego.

W rozdziale V zdefiniowano pojęcie ryzyka zwykłego, ryzyka nowatorskiego oraz ryzyka sportowego. Wymieniono przesłanki dopuszczalności działań ryzykownych oraz zaprezentowano stanowisko doktryny w przedmiocie skodyfikowania kontratypu dopuszczalnego ryzyka oraz określono granice dozwolonego ryzyka w sporcie.

W rozdziale VI przeanalizowano dyscypliny sportowe dopuszczone do uprawiania. Zwrócono uwagę na trudność w jednoznacznym wskazaniu podmiotu odpowiedzialnego za dopuszczenie dyscypliny sportu do uprawiania. Określono czym jest dyscyplina sportowa oraz wyliczono dyscypliny sportu dopuszczone do uprawiania w Polsce. Zaprezentowano podziały kategorii dyscyplin sportowych.

Przedmiotem rozdziału VII są rozważania dotyczące określenia znaczenia reguł sportowych w ocenie odpowiedzialności karnej za wypadki sportowe. Omówiono różnice pomiędzy regułą a zasadą oraz pojęcie reguł sportowych. Określono charakter prawny reguł sportowych oraz porównano je z regułami ostrożności. Dokonano porównania zakresu obowiązków oraz charakteru prawnego jednostek organizacyjnych, które realizują cele sportowe, tj. klubów sportowych, związków sportowych oraz polskich związków sportowych,

a następnie wyodrębniono podmioty odpowiedzialne za stanowienie i realizację reguł sportowych.

Przedstawiono podziały reguł sportowych i omówiono reguły bezpieczeństwa, reguły dyscyplinarne, reguły organizacyjne oraz reguły zwyczajowe. Odniesiono się również do konsekwencji prawnych naruszenia reguł sportowych.

W rozdziale VIII rozważono problem podjęcia działania w czasie współzawodnictwa sportowego. Dokonano próby określenia czasu działania, czyli czasu trwania współzawodnictwa sportowego. Określono czas wystąpienia negatywnych skutków w postaci wypadku sportowego. Przeprowadzono podział dyscyplin sportowych z uwagi na czas trwania rywalizacji sportowej.

Rozdział IX odniesiono do celu sportowego jako przesłanki ryzyka sportowego. Dokonano wykładni „celu” oraz „celu sportowego”, a następnie przedstawiono stanowisko doktryny w zakresie przydatności „celu sportowego” dla ważności kontraktu ryzyka sportowego. Zaprezentowano także nieliczne definicje „celu sportowego” określone w regulaminach polskich związków sportowych.

W rozdziale X scharakteryzowano problem dobrowolnego uprawiania sportu. Omówiono kryteria podmiotowe i przedmiotowe zgody, ze szczególnym naciskiem na wiek i rozeznanie sportowca udzielającego zgody. Przedstawiono stanowisko doktryny w tym przedmiocie i sformułowano własne poglądy. Rozważono problem niedobrowolnego uprawiania sportu i odpowiedzialności karnej za spowodowanie wypadku sportowego w takich warunkach.

Całość zamykają wnioski zawierające analizę przeprowadzonych rozważań wraz ze sformułowaniem konkluzji *de lege lata* oraz *de lege ferenda*.